

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр-кт Берестейський, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Керівникам департаментів (управлінь)
освіти і науки обласних, Київської
міської військових адміністрацій

Керівникам закладів післядипломної
педагогічної освіти

Шановні колеги!

Повідомляємо, що на виконання п. 2.6.1.3 Оперативного плану Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом МОН від 10.01.2023 № 15, робочою групою, створеною державною установою «Український інститут розвитку освіти» (наказ від 14.04.2023 № 46-ол), розроблено рекомендації щодо використання модифікованих програм вивчення української мови в 5-11 класах закладів загальної середньої освіти.

Зазначені рекомендації пропонуються для організації вивчення української мови тими учнями, які протягом тривалого періоду пропустили навчання або навчалися не за українськими освітніми програмами.

Просимо донести інформацію до відома керівників закладів загальної середньої освіти, педагогічних працівників.

Додаток на 54 арк.

З повагою
заступник Міністра

Андрій СТАШКІВ

Котусенко Олена 481 47 59

МОН № 1/12131-23 від 15.08.2023

Підписав: Сташків Андрій Борисович

Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000005BA236005D9BB900

Дійсний: з 25.05.2023 0:00:00 по 24.05.2025 23:59:59

**Рекомендації щодо використання модифікованих програм
вивчення української мови в 5-11 класах
закладів загальної середньої освіти**

*Робоча група: Олена Котусенко, Ольга Крижанівська, Людмила Кричун,
Ірина Круть, Валентина Новосьолова, Анастасія Онатій, Юлія Романенко*

Запропоновані рекомендації щодо модифікації програм вивчення української мови адресовані тим учням, які пропустили навчання або навчалися не за українськими освітніми програмами тривалий період (понад 6 місяців). Починаючи з 2014 року, не всі українські учні мають рівний доступ до освітніх послуг, зокрема йдеться про тимчасово окуповані території. З 2022 року кількість учнів, які не охоплені українською системою освіти, різко збільшилася (через вимушену міграцію, окупацію чи інші обставини). Для комфортного повернення цих учнів в український освітній процес може бути ухвалене рішення про прискорене вивчення української мови. Ці рекомендації тимчасові й мають на меті зменшити освітні втрати¹ учнів, зважаючи на обмеженість часу на освоєння навчального матеріалу.

Пропозиції щодо модифікації програм вивчення української мови охоплюють модельні навчальні програми та навчальні програми для 5-11 класів і можуть бути адаптовані педагогічними працівниками, які організують відповідні освітні заходи, з урахуванням потреб та інтересів учнів.

Для учнів, які мають освітні втрати тільки з навчальних предметів і курсів, які вивчаються лише в Україні (зокрема українська мова і література, історія України), заклад освіти може організувати додаткове навчання за модифікованими програмами. Організації та установи, які реалізують програми надолуження освітніх втрат, можуть використати рекомендації щодо скорочення програм під час організації таборів, недільних шкіл тощо.

Рекомендуємо поінформувати учнів, що вивчення української мови за модифікованими програмами є тимчасовим заходом, і спонукати до

¹ Під освітніми втратами розуміємо недосягнення окремих результатів навчання через відсутність або обмеження доступу до навчання.

поступового переходу до навчання за чинними модельними навчальними програмами та/або навчальними програмами, рекомендованими Міністерством освіти і науки України.

Реалізація модифікованих навчальних програм має на меті досягнення **ключових результатів навчання**, зокрема тих знань, умінь і навичок, без яких подальше навчання буде утрудненим. Окремо варто зауважити, що ці програми дають змогу досягати результатів навчання завдяки скороченню змісту, а не часу на опанування: учитель має обрати оптимальний темп навчання, за якого всі учні будуть залученими в освітній процес.

Учитель має зосередитися на вміннях, які необхідні в реальному житті, а також на навчальному матеріалі, який важливий для подальшого навчання. Реалізація навчання за модифікованими програмами повинна враховувати потенційну вразливість усіх учасників освітнього процесу, тому пріоритетом має бути психолого-емоційна підтримка; лише за умови позитивного психоемоційного стану всіх учасників можна переходити власне до навчання. З урахуванням пріоритетності психолого-емоційної підтримки рекомендується вибирати види й тематику навчальної діяльності.

Методичні особливості використання модифікованих програм

Рекомендації щодо модифікації програм для **5-6 класів** сформовані на основі Державного стандарту базової середньої освіти 2020 року і складаються з низки тем, упорядкованих за групами результатів навчання. До кожної теми визначено перелік очікуваних результатів навчання, базові знання згідно з державним стандартом та орієнтовні види навчальної діяльності учнів. До групи результатів «Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовленнєвої творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу» додано розлогий перелік базових знань, сформований на основі узагальнення чинних модельних навчальних програм з української мови для 5-6 класів. Рекомендовано здійснювати комплексне опрацювання тем щодо різних груп результатів навчання, поєднуючи кожен з тем із дослідженням мовних одиниць та мовних явищ.

У зв'язку з тим, що кожна з чинних модельних навчальних програм для 5-6 класів пропонує іншу послідовність досягнення очікуваних результатів навчання, у рекомендаціях подано спільний перелік тем для всього адаптаційного циклу базової середньої освіти. Учитель, керуючись

обраною ним модельною навчальною програмою, обирає власну послідовність опрацювання запропонованих тем.

Рекомендації щодо модифікація програм для **7-11 класів** сформовані на основі чинних навчальних програм. Їхній зміст розподілений за мовною й мовленнєвою змістовими лініями, а тематику окремих видів навчальної діяльності вчитель обирає самостійно для реалізації ключових компетентностей та з урахуванням інтересів і запитів учнів.

У модифікованих програмах визначена кількість годин є орієнтовною і змінюється вчителем залежно від потреб. Рекомендується змістові блоки (теми) завершувати уроками узагальнення й систематизації для визначення рівня й закріплення досягнень результатів навчання.

На основі модифікованих програм заклад загальної середньої освіти може розробити власну навчальну програму та затвердити її рішенням педагогічної ради.

Окремо наголошуємо, що модифікація програми може бути використана як шлях повернення в українську освітню систему учнів, які не навчалися за українськими програмами тривалий період — від шести місяців і до кількох років.

Учні, які мали ситуативний доступ до навчання за українськими програмами (але час від часу пропускали навчання по декілька тижнів, мали труднощі з онлайн-навчанням через відключення електроенергії і подібне), продовжують навчатися за програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України. Для цих учнів рекомендуємо провести тестування з подальшим визначенням знань і умінь, які потребують додаткової уваги під час навчання.

Українська мова

для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання

Рекомендації щодо скорочення програми для 5-6 класів

Група результатів навчання/ Теми за програмою	Базові знання	Кількіс ть уроків	Результати навчання	Види діяльності
1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях		20		
<p>Тема 1.1 (2 уроки). Слухання / сприймання тексту / медіатексту (монолог, діалог, полілог).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • зміст почутого • уточнювальні запитання • розуміння почутого • прихований зміст 	2	<p>уважно слухає монологічні/діалогічні висловлювання, зважаючи на мету та умови спілкування, особливості текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 1.1.1-1]</p> <p>вичерпно відповідає на запитання за змістом почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 1.1.2-1]</p> <p>у разі потреби грамотно перепитує співрозмовника для уточнення деталей [6 МОВ 1.1.2-3]</p> <p>формулює запитання, щоб уточнити розуміння</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Запитання за змістом почутого. • Запитання до змісту (для уточнення деталей). • Виявлення прихованого змісту на основі аналізу невербальних засобів (інтонації, сили голосу, логічних наголосів,

			почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 1.4.6-2]	темпу, паузи, міміки, жестів, пози)
Тема 1.2 (2 уроки). Відтворення почутого художнього тексту та медіатексту	<ul style="list-style-type: none"> • типи мовлення • мета і позиція мовця • тема й основна думка • мікротема • план • основна й другорядна інформація • явна й прихована інформація • важливі й другорядні деталі повідомлення • вербальні й невербальні засоби передавання інформації 	2	<p>розуміє та відтворює зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), толерантно реагує, використовуючи формули мовного етикету, етично висловлює власне ставлення до почутого [6 МОВ 1.1.2-2]</p> <p>виявляє і відтворює прихований зміст повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), розрізняючи невербальні засоби (інтонацію, силу голосу, логічні наголоси, темп, паузи, міміку, жести, пози), використані для передачі прихованого змісту [6 МОВ 1.1.3-1]</p> <p>стисло переказує зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), підпорядковуючи намір висловлення темі та основній думці [6 МОВ 1.2.1-1]</p> <p>вибірково переказує зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 1.2.1-2]</p> <p>самостійно складає простий план почутого</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Визначення мікротем. • Складання плану. • Усний вибіркового переказ. • Усний стислий переказ. •

			[6 МОВ 1.2.2-1]	
Тема 1.3 (2 уроки). Фіксування змісту / візуалізація почутого художнього та медіатексту	<ul style="list-style-type: none"> • графічна й текстова інформація • основна й другорядна інформація • розуміння почутого • прихований зміст 	<p>використовує елементи конспектування (зокрема визначає ключові слова та фрази в почутому повідомленні)</p> <p>[6 МОВ 1.2.2-2]</p> <p>відтворює основні думки і факти, окремі висловлювання персонажів у літературному творі, що розкривають зміст почутого повідомлення</p> <p>[6 МОВ 1.2.2-3]</p> <p>унаочнює та візуалізує почуте повідомлення (самостійно або з допомогою інших осіб), використовуючи різні засоби (малюнки, схеми, таблиці, комікси тощо) для відтворення змісту, структурування інформації</p> <p>[6 МОВ 1.2.3-1]</p> <p>передає з використання окремих способів і засобів візуалізації враження від почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту)</p> <p>2 [6 МОВ 1.2.3-2]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Конспектування. • Візуалізація (перетворення почутого тексту у формати малюнків, схем, таблиць, інфографік, ліній часу тощо). • 	

<p>Тема 1.4 (2 уроки). Пошук інформації в почутому тексті / медіатексті</p>	<ul style="list-style-type: none"> • відоме й нове. • ключові слова. • мікротеми. • деталі повідомлення. • основна й другорядна інформація 	<p>2</p>	<p>знаходить у почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) відповіді на поставлені запитання [6 МОВ 1.3.1-1]</p> <p>розрізняє відому і нову для себе інформацію [6 МОВ 1.3.1-2]</p> <p>визначає ключові слова в почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) [6 МОВ 1.3.1-3]</p> <p>визначає основну і другорядну інформацію, мікротеми, важливі деталі в почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) [6 МОВ 1.4.1-2]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Пошук відповідей на запитання. • Виділення відомого й нового • Пошук ключових слів у почутому повідомленні • Виокремлення основної інформації та другорядних деталей повідомлення
<p>Тема 1.5 (3 уроки). Аналіз прослуханого тексту</p>	<ul style="list-style-type: none"> • тема й основна думка повідомлення • мета повідомлення • зміст, структура й форма повідомлення • жанрові форми мовлення 	<p>3</p>	<p>формулює тему та ідею почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 1.4.1-1]</p> <p>характеризує особливості форми усного повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), зумовлені змістом [6 МОВ 1.4.3.-1]</p> <p>визначає основну мету почутого [6 МОВ 1.4.4-1]</p> <p>на основі визначеної мети прогнозує перебіг подальшої комунікації та/або її результат [6 МОВ 1.4.4-2]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Визначення теми почутого. • Визначення ідеї усного повідомлення. • Визначення мети почутого. • Деталі повідомлення. • Форма усного повідомлення / невербальні засоби

	<ul style="list-style-type: none"> • фрагментарні повідомлення • типи мовлення • ситуація спілкування (адресат, адресант, умови) 		<p>вказує на окремі особливості, що сприяють або заважають ефективній комунікації в конкретній ситуації спілкування [6 МОВ 1.5.2-1]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Доповнення усного тексту за поданим початком. • Аналіз повідомлень різних жанрів
<p>Тема 1.6 (3 уроки). Оцінка почутого повідомлення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • факти й судження. • маніпуляція і пропаганда. • надійні й ненадійні джерела інформації. • способи пошуку інформації. • явна й прихована інформація • зв'язок почутого з життєвим досвідом. • достовірність, актуальність і несуперечливість інформації. • академічна доброчесність 	3	<p>визначає спільне і різне в повідомленнях інших осіб [6 МОВ 1.4.2-1]</p> <p>вказує на конструктивні думки, критично і толерантно ставлячись до різних поглядів [6 МОВ 1.4.2-2]</p> <p>аргументовано зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5-1]</p> <p>виявляє взаємозв'язок змісту або інших компонентів літературного твору (цитат, уривків, епізодів, вчинків персонажів тощо) із власними потребами для особистісного розвитку [6 МОВ 1.4.5-2]</p> <p>розпізнає наявні в почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) факти, судження та аргументи [6 МОВ 1.4.6-1]</p> <p>обґрунтовує достовірність, повноту інформації,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Обґрунтування достовірності почутої інформації. • Аналіз джерел почутої інформації. • Розрізнення фактів і суджень. • Пошук інформації за запитом.

			<p>у разі потреби звертаючись до відповідних джерел, доречно цитуючи окремі фрагменти почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту тощо) [6 МОВ 1.5.1-1]</p> <p>характеризує вплив окремих деталей, зокрема художніх, на сприйняття слухачем (адресатом) змісту почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 1.5.3-1]</p>	
<p>Тема 1.7 (3 уроки). Монологічне висловлення щодо прослуханого</p>	<ul style="list-style-type: none"> • дотримання правил спілкування. • аргументи й приклади. • тема й мета повідомлення • умови спілкування. • мета повідомлення. • аудиторія • стиль мовлення. • доброзичливе ставлення до суперечливих думок. 	3	<p>наводить кілька аргументів і прикладів на підтвердження власної позиції, використовуючи типові мовленнєві конструкції, доречні цитати з тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) для вираження власних поглядів, ідей, переконань [6 МОВ 1.6.2-1]</p> <p>логічно структурує власне повідомлення [6 МОВ 1.6.2-2]</p> <p>використовує вербальні та невербальні засоби для ефективної комунікації із співрозмовниками [6 МОВ 1.7.1-1]</p> <p>дотримується норм у виборі мовленнєвих засобів [6 МОВ 1.7.1-3]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Пошук цитат для аргументування власної думки. • Висловлення емоцій щодо прослуханого. • Створення усних монологічних текстів різних типів, стилів і жанрів. • Використання невербальних засобів спілкування під час декламування текстів /

	<ul style="list-style-type: none"> • засоби ефективної комунікації: вербальні й невербальні. 		<p>використовує окремі засоби художньої виразності у власному мовленні [6 МОВ 1.7.2-1]</p> <p>розповідає про власний емоційний стан, описуючи окремі відтінки настрою, почуттів, переживань тощо під час рефлексії власної діяльності або сприймання повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 1.8.1-1]</p> <p>регулює власні емоції під час презентації повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), художньої декламації [6 МОВ 1.8.2-1]</p>	<p>виголошення виступу.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Експериментування з засобами виразності в усному повідомленні • Висловлення емоцій щодо прослуханого.
--	---	--	---	--

<p>Тема 1.8 (3 уроки). Діалогування</p>	<ul style="list-style-type: none"> • позиція в дискусії. • діалог • наміри співрозмовників • ситуація спілкування • стиль спілкування • вербальні й невербальні засоби спілкування • емоційний стан співрозмовників • ненасильницька комунікація • комунікативні стратегії 	<p>3</p>	<p>перифразує репліки в діалозі [6 МОВ 1.2.1-3]</p> <p>характеризує почуте повідомлення (зокрема художній текст, медіатекст) з погляду основних правил спілкування, дотримується їх [6 МОВ 1.5.1-2]</p> <p>доброзичливо висловлює своє ставлення до думок інших осіб, зважаючи на неповноту або суперечливість почутої інформації [6 МОВ 1.6.1-1]</p> <p>добирає стиль мовлення відповідно до мети, потреб і умов спілкування [6 МОВ 1.7.1-2]</p> <p>використовує потрібні вербальні та невербальні засоби для збагачення міжособистісної комунікації позитивними емоціями, створення комфортної атмосфери спілкування, спонукання співрозмовників до певних дій [6 МОВ 1.8.3-1]</p> <p>наводить приклади з текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) щодо вміння (невміння) керувати емоціями, пояснюючи емоційний стан літературних персонажів (зважаючи на ситуацію, епоху, національні традиції та звичаї тощо) для розвитку власного емоційного інтелекту [6 МОВ 1.8.3-2]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Перефразування реплік у діалозі. • Діалогування • Дискусія (зокрема з використанням онлайн-засобів) • Інсценізація • Спостереження за власним і чужим мовленням • Моделювання комунікативних ситуацій • Використання невербальних засобів спілкування під час декламування текстів / виголошення виступу. • Експериментування з засобами виразності в усному
--	---	----------	---	---

				повідомленні • Обговорення та створення правил спілкування • Аналіз комунікативних ситуацій
2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду		19		

<p>Тема 2.1 (2 уроки) Читання цілісних, перерваних та змішаних художніх та медіатекстів</p>	<ul style="list-style-type: none"> • зміст прочитаного • уточнювальні запитання • розуміння прочитаного • прихований зміст тексту • цілісні й фрагментарні тексти • мета читання (для отримання інформації, виконання завдань, розвитку естетичного досвіду) 	<p>2</p>	<p>читає тексти різних функціональних стилів і мовленнєвих жанрів у різний спосіб (оглядово, вибірково тощо) відповідно до мети читання [6 МОВ 2.1.1-1]</p> <p>пояснює функції основних складників друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (заголовка, змісту, анотації тощо), розрізняє складники структури тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) відповідно до його жанрово-родової належності та стильових особливостей [6 МОВ 2.1.2-1]</p> <p>використовує заголовки, зміст та анотацію для оптимізації роботи з текстом [6 МОВ 2.1.2-2]</p> <p>співвідносить зміст сприйнятого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) з історичним і культурним контекстом [6 МОВ 2.1.3-1]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Оглядове читання інформаційних, художніх та медіатекстів. • Вибіркове читання інформаційних, художніх та медіатекстів. • Читання фрагментарних та перерваних текстів. • Відповіді на запитання за змістом прочитаного • Постановка запитань до прочитаного тексту. • Читання та обговорення анотації до тексту. • Обговорення / добір заголовків до текстів
--	--	----------	---	---

<p>Тема 2.2. (2 уроки) Пошук інформації в прочитаному.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ключові слова. • тема. • мікротема. • відоме й нове. • деталі повідомлення. • основна й другорядна інформація • гіпертекст у медіатексті • критерії добору й способи пошуку інформації • явна й прихована інформація 		<p>знаходить у тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) відому і нову інформацію [6 МОВ 2.2.2-1]</p> <p>визначає головну і другорядну інформацію у прочитаному тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) [6 МОВ 2.2.2-2]</p> <p>ефективно використовує інформаційні ресурси (бібліотеки, сайти тощо) для задоволення власних читацьких потреб і розширення кола читацьких інтересів [6 МОВ 2.5.1-3]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Пошук відповідей на запитання. • Виділення відомого й нового • Пошук ключових слів у прочитаному тексті • Визначення мікротем • Виокремлення основної інформації та другорядних деталей повідомлення • Пошук інформації з використанням гіпертексту
---	--	--	--	--

<p>Тема 2.3. (2 уроки) Аналіз та інтерпретація змісту прочитаного</p>	<ul style="list-style-type: none"> • мета і позиція мовця • тема й основна думка • явна й прихована інформація • важливі й другорядні деталі повідомлення • проблема і проблематика тексту. • зв'язок проблематики тексту із власним досвідом та суспільно-історичним контекстом • відкритість творів літератури до інтерпретації 	<p>2</p>	<p>визначає спільні та різні елементи змісту і форми подібних за певними структурними ознаками текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 2.2.4-1]</p> <p>формулює висновки відповідно до поставленого завдання на основі аналізу опрацьованого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7-1]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • визначення теми, мети й основної думки прочитаного тексту • розрізнення в тексті явної й прихованої інформації • виділення важливих і другорядних деталей у прочитаному • визначення проблематики прочитаного тексту • обговорення прочитаного в контексті власного досвіду • обговорення проблематики прочитаного тексту в суспільно-історичному контексті • Зіставлення протилежних
--	--	----------	--	---

				<p>поглядів.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Порівняння тем текстів. • Порівняння ідей текстів. • Порівняння проблематики текстів.
<p>Тема 2.4. (2 уроки) Аналіз структури й форми прочитаних текстів</p>	<ul style="list-style-type: none"> • типи мовлення • жанрові форми мовлення • структура тексту • фрагментарні тексти • мовні засоби • засоби художньої виразності • індивідуальний стиль автора 	<p>визначає спільні та різні елементи змісту і форми подібних за певними структурними ознаками текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 2.2.4-1]</p> <p>розрізняє тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних стилів, типів та жанрів у контексті авторського задуму [6 МОВ 2.2.6-1]</p> <p>розпізнає основні виражальні засоби, використовує окремі з них [6 МОВ 2.2.6-2]</p>	<p>2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Визначення типу, стилю й жанру мовлення прочитаного тексту • Визначення спільного й відмінного в структурі та мовному оформленні кількох прочитаних текстів. • Порівняння текстів різних стилів та жанрів • Визначення функцій мовних засобів у тексті

				<ul style="list-style-type: none"> • Аналіз наявних у тексті засобів художньої виразності
<p>Тема 2.5. (3 уроки) Оцінка прочитаного</p>	<ul style="list-style-type: none"> • джерела інформації • інформація текстова й графічна, числова тощо • достовірність, актуальність і несуперечливість інформації • надійність і ненадійність джерел інформації • критерії добору й способи пошуку інформації • факти й судження • маніпуляція і пропаганда 	3	<p>піддає сумніву інформацію з тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) на підставі розрізнення фактів і суджень про факти [6 МОВ 2.2.2-3]</p> <p>обґрунтовує значення інформації, здобутої в прочитаному тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті), для розв'язання визначених завдань, використовуючи різні жанри, форми і способи представлення повідомлень [6 МОВ 2.4.1-1]</p> <p>визначає актуальність і несуперечливість тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) (наприклад, чи наведена інформація є правдивою, актуальною, не містить суперечностей) на основі власного досвіду та досвіду інших осіб [6 МОВ 2.4.2-1]</p> <p>аргументує власну оцінку прочитаного тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту), наводячи доречні цитати [6 МОВ 2.4.2-3]</p> <p>використовує для розв'язання завдань</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Обґрунтування достовірності прочитаної інформації. • Аналіз джерел інформації. • Оцінка прочитаного щодо правдивості на основі аналізу джерел та власного досвіду. • Розрізнення фактів, суджень та аргументів у прочитаному тексті • Формування переліків джерел інформації за певним запитом для виконання навчального завдання/розв'язан

			актуальні та достовірні текстові/медіатекстові джерела інформації [6 МОВ 2.5.2-1]	ня проблемної ситуації • Характеристика прочитаного тексту щодо його актуальності з використанням цитування
Тема 2.6. (2 уроки) Поєднання й перетворення інформації різних видів	<ul style="list-style-type: none"> • інформація текстова й графічна, числова тощо • структура тексту • план прочитаного • приклади, аргументи й висновки • стислий, вибірковий, докладний переказ • інфографіка • презентація прочитаного 	2	<p>поєднує інформацію, подану в різні способи (словесну, графічну, числову тощо) у межах одного або кількох текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 2.2.5-1]</p> <p>формулює висновки відповідно до поставленого завдання на основі аналізу опрацьованого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7-1]</p> <p>переказує зміст тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) у різний спосіб відповідно до завдання [6 МОВ 2.6.1-1]</p> <p>фіксує потрібні елементи тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту), оптимізуючи написане за допомогою окремих графічних позначок [6 МОВ 2.6.1-2]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Поєднання графічної та текстової інформації в межах одного / кількох текстів. • Поєднання числової та текстової інформації в межах одного / кількох текстів. • Перетворення текстової інформації в графічну і навпаки. • Презентація прочитаного тексту з елементами

			<p>представляє текстову інформацію з одного джерела (зокрема художнього тексту, медіатексту), використовуючи різні способи і засоби візуалізації змісту [6 МОВ 2.6.1-3]</p> <p>створює текст за визначеними характеристиками на основі певної графічної інформації (діаграми, графіка тощо) [6 МОВ 2.6.2-1]</p>	<p>перетворення й поєднання інформації різних видів</p> <ul style="list-style-type: none"> • Створення тексту/медіатексту/гіпертексту на основі певної графічної інформації • Конспектування прочитаного з використанням графічних елементів. • Написання переказів різних видів (стислого, вибіркового, докладного) на основі прочитаного тексту
--	--	--	---	--

<p>Тема 2.7. (2 уроки) Висловлення власних думок щодо прочитаного</p>	<ul style="list-style-type: none"> • тема й мета повідомлення • аргументи й приклади. • мета повідомлення. • стиль і жанр тексту • доброзичливе ставлення до суперечливих думок. • засоби ефективної комунікації: вербальні й невербальні • читацький та життєвий досвід 	<p>2</p>	<p>характеризує емоційний стан літературних персонажів, їх поведінку та вчинки, виявляючи толерантність [6 МОВ 2.3.1-1]</p> <p>проводить паралелі між образами і ситуаціями, зображеними в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті), і власним життєвим досвідом [6 МОВ 2.3.1-2]</p> <p>проекує власну поведінку в ситуаціях, подібних до тих, що зображено в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) [6 МОВ 2.3.1-3]</p> <p>висловлює в усній та/або письмовій формі власні почуття, враження, викликані прочитаним, своє ставлення до зображених у тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) людей, подій, ситуацій, явищ тощо [6 МОВ 2.3.2-1]</p> <p>пояснює вплив прочитаного тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) на формування власного естетичного смаку, читацьких інтересів [6 МОВ 2.3.2-2]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Висловлення власних почуттів і вражень щодо прочитаного. • Висловлення ставлення до прочитаного. • Пошук цитат для аргументування власної думки. • Висловлення емоцій щодо прочитаного. • Створення письмових монологічних текстів різних типів, стилів і жанрів. • Експериментування з засобами виразності в письмовому повідомленні • Висловлення емоцій щодо прослуханого.
--	---	----------	--	---

<p>Тема 2.8. (2 уроки) Вибір текстів для читання</p>	<ul style="list-style-type: none"> • заголовок • анотація • зміст • бібліотека (зокрема електронна, домашня) • онлайнві ресурси для читання • буккросинг • читацькі інтереси, вподобання, читацький досвід • культура читання • мета читання (для навчання, для задоволення, для вирішення проблемних ситуацій) • індивідуальний стиль автора • розвиток естетичного досвіду • відкритість творів літератури до 	<p>2</p>	<p>розкриває актуальність літературних творів у контексті викликів сучасності та власних життєвих потреб [6 МОВ 2.4.2-2]</p> <p>аргументує власну оцінку прочитаного тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту), наводячи доречні цитати [6 МОВ 2.4.2-3]</p> <p>залежно від мети читання обирає самостійно або за допомогою інших осіб тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) для читання, які належать до різних стилів і жанрів, аргументує свій вибір [6 МОВ 2.5.1-1]</p> <p>описує свої літературні вподобання, наводячи приклади прочитаних творів [6 МОВ 2.5.1-2]</p> <p>ефективно використовує інформаційні ресурси (бібліотеки, сайти тощо) для задоволення власних читацьких потреб і розширення кола читацьких інтересів [6 МОВ 2.5.1-3]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Прогнозувальне читання на основі аналізу обкладинок, анотацій, змісту тощо. • Пояснення вибору тексту для читання. • Обговорення прочитаних творів. • Читацькі дискусії • Марафон читання • Упорядкування домашньої бібліотеки
---	---	----------	---	---

	інтерпретації			
Тема 2.9. (2 уроки) Творче читання	<ul style="list-style-type: none"> • інсценізація прочитаного твору • буктрейлер • відеоролик • фанфік • сиквел і приквел • індивідуальний стиль автора • розвиток естетичного досвіду • відкритість творів літератури до інтерпретації 	2	<p>створює текст за визначеними характеристиками на основі певної графічної інформації (діаграми, графіка тощо) [6 МОВ 2.6.2-1]</p> <p>творчо опрацьовує прочитаний текст (зокрема художній текст, медіатекст), у разі потреби змінюючи персонажів, додаючи окремі епізоди, переказуючи прочитане з позиції одного з персонажів тощо [6 МОВ 2.7.1-1]</p> <p>за мотивами прочитаного створює власний медійний продукт (мультфільм, театральну сценку, відеоролик, блог тощо) [6 МОВ 2.7.2-1]</p> <p>відтворює окремі художні засоби для втілення власних творчих намірів [6 МОВ 4.2.2-1]</p> <p>наслідує окремі стильові риси текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) у процесі створення власного тексту чи медіатексту для взаємодії з іншими особами [6 МОВ 4.2.3-1]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Зміна елементів тексту (персонажів, місця подій тощо). • Переказ тексту від імені персонажа. • Створення початку до заданого тексту. • Створення закінчення до заданого тексту. • Створення власного медійного продукту на основі прочитаного.
3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів		13		

українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови				
<p>Тема 3.1. (4 уроки) Створення письмових висловлень</p>	<ul style="list-style-type: none"> • тема й мета повідомлення • тип, стиль і жанр тексту • академічна доброчесність • мовні норми • структура тексту • збагачення власного мовлення • засоби виразності • есе 	5	<p>записує власні міркування або інформацію з інших джерел [6 МОВ 3.1.1-1]</p> <p>створює письмові тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету, адресата, власний життєвий досвід [6 МОВ 3.1.2-1]</p> <p>оформлює власне висловлення, враховуючи основні засади академічної доброчесності [6 МОВ 3.1.3-1]</p> <p>складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними словотвірними, лексичними, орфографічними, граматичними, пунктуаційними і стилістичними нормами [6 МОВ 3.1.4-1]</p> <p>добирає доречні засоби мовної виразності для оформлення власного висловлення [6 МОВ 3.1.4-2]</p> <p>творчо використовує мовні засоби, обираючи із запропонованих варіантів доречні нестандартні рішення, обґрунтовуючи зроблений вибір</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Записи власних міркувань. • Створення власного художнього тексту за визначеною темою. • Створення власного медіатексту за визначеною темою. • Написання есе

			<p>[6 МОВ 4.2.1-1] вирізняє спільні ті різні риси між власним мовленням і мовленням інших осіб, урізноманітнює власне мовлення завдяки читанню літературних творів, роботі із словниками та довідковими джерелами [6 МОВ 4.2.4-1]</p>	
<p>Тема 3.2. (3 уроки) Письмова онлайн-комунікація</p>	<ul style="list-style-type: none"> • онлайн-дискусія • спілкування в соцмережах і месенджерах • нетикет • безпека в цифровому середовищі • онлайніві тексти різних жанрів, особливості 	<p>створює невеликі типові повідомлення на спеціальних (захищених) цифрових сервісах і в соціальних мережах [6 МОВ 3.2.1-1] висловлюється у захищеному цифровому середовищі щодо проблем, пов'язаних із власним життєвим досвідом, зокрема навчанням, читацькою практикою [6 МОВ 3.2.1-2] дискутує в онлайн-середовищі на знайомі теми, пов'язані із власним життєвим досвідом, навчанням, уподобаннями тощо [6 МОВ 3.2.2-1] порівнює позиції учасників дискусії [6 МОВ 3.2.2-2] толерантно обстоює власну позицію, звертає увагу на спільні і різні думки учасників дискусії [6 МОВ 3.2.2-3] 3 дотримується норм етикету під час</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Дотримання засад академічної доброчесності під час створення власних текстів. • Добір доречних засобів мовної виразності для оформлення власного висловлення. • Створення повідомлень у захищених цифрових мережах. • Дискусія в безпечному онлайн-середовищі 	

			<p>онлайн-спілкування [6 МОВ 3.2.2-4] взаємодіє з іншими особами у цифровому середовищі, дбаючи про безпеку [6 МОВ 3.2.3-1] дотримується засад академічної доброчесності під час онлайн-взаємодії [6 МОВ 3.2.3-2]</p>	
<p>Тема 3.3. (5 уроків) Редагування письмових текстів</p>	<ul style="list-style-type: none"> • помилка, види помилок та способи усунення їх • запобігання помилок • сприйняття помилок як основи для самовдосконалення мовлення • помилки в структурі тексту (логіка викладу) • фактичні помилки в змісті повідомлення (цілісність і повнота викладу) • саморедагування і 	<p>5</p>	<p>знаходить і виправляє недоліки та помилки в змісті, будові і мовному оформленні власних висловлень [6 МОВ 3.3.1-1] пояснює окремі виправлення з урахуванням вивчених правил [6 МОВ 3.3.1-2] аналізує зміст написаного з погляду цілісності та повноти викладу [6 МОВ 3.3.2-1] коригує текст на основі проведеного аналізу [6 МОВ 3.3.2-2] доповнює та/або змінює окремі частини тексту відповідно до теми і мети висловлення [6 МОВ 3.3.2-3] удосконалює письмовий текст (власний та чужий) [6 МОВ 3.3.2-4] визначає способи виправлення помилок у</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Пошук недоліків (зміст, будова, мовне оформлення) у власному та чужих текстах. • Пояснення виправлень з урахуванням правил. • Удосконалення частин написаного щодо повноти змісту, теми, мети.

	взаєморедагування		власному мовленні [6 МОВ 3.3.3-1] демонструє здатність до конструктивної взаємодії у процесі редагування [6 МОВ 3.3.3-2]	
4. 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу		20		
Тема 4.1. Спостереження за власним і чужим мовленням. Аналіз мовних одиниць і мовних явищ		10	складає та оформлює власне висловлення згідно з ustalеними словотвірними, лексичними, орфографічними, граматичними, пунктуаційними і стилістичними нормами [6 МОВ 3.1.4-1] вирізняє окремі мовні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть [6 МОВ 4.1.2-1] порівнює тексти щодо наявності в них певних мовних явищ (зокрема історичних чергувань спільнокоренових слів, синонімії тощо) [6 МОВ 4.1.2-2]	<ul style="list-style-type: none"> • лінгвістичний практикум • лінгвістичний експеримент • дослідницькі завдання для спостереження за мовними одиницями та мовними явищами • порівняння та аналіз текстів • мовний розбір • створення таблиць, схем для

				впорядкування інформації про мовні одиниці, явища
Тема 4.2. Використання знань про систему мови для вдосконалення власного мовлення			<p>виокремлює та розрізняє мовні одиниці різних рівнів (звуки, частини слова, слова, форми слова, словосполучення, речення, тексти) [6 МОВ 4.1.1-1]</p> <p>порівнює та зіставляє мовні одиниці різних рівнів за визначеними ознаками [6 МОВ 4.1.1-2]</p> <p>вирізняє окремі мовні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їх суть [6 МОВ 4.1.2-1]</p> <p>порівнює тексти щодо наявності в них певних мовних явищ (зокрема історичних чергувань спільнокореневих слів, синонімії тощо) [6 МОВ 4.1.2-2]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • лінгвістичний практикум • лінгвістичний експеримент • дослідницькі завдання для спостереження за мовними одиницями та мовними явищами • порівняння та аналіз текстів • мовний розбір • створення таблиць, схем для впорядкування інформації про мовні одиниці, явища

Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу

Мовна змістова лінія для реалізації програми для 5-6 класів

Лексикологія. Орфографія

Лексичне значення слова. Однозначні й багатозначні слова (повторення).

Синоніми, антоніми, омоніми. Пароніми.

Глумачний словник. Словники антонімів, синонімів, омонімів, паронімів.

Питома й запозичена лексика. Особливості написання слів іншомовного походження. Словники іншомовних слів, етимологічний.

Застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми. Письменницькі новотвори

Стилістично забарвлені слова. Розмовна лексика. Діалектні, професійні слова й терміни. Лексична помилка.

Фразеологія

Фразеологізми. Різновиди фразеологічних одиниць (прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми). Фразеологічний словник.

Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія

Голосні й приголосні звуки. Звукові явища у системі голосних звуків. Наголос. Наголошені та ненаголошені голосні . Особливості вимови ненаголошених голосних. Правопис ненаголошених *[e]* та *[u]*.

Приголосні тверді й м'які, дзвінки й глухі. Звукові явища у системі приголосних звуків. Вимова приголосних у корені слова. Позначення м'якості приголосних на письмі буквами *ь, і, е, ю, я*. Спрощення в групах приголосних

Звукові явища й процеси (приголосні звуки) у зв'язку з орфографією. Правила вживання м'якого знака. Правила вживання апострофа. Орфоепічні та орфографічні норми.

Засоби художньої виразності, засновані на використанні приголосних і голосних звуків. Звукові явища у зв'язку з вираженням лексичних і граматичних значень.

Звукові особливості питомої та запозиченої лексики. Інтонація та її відображення на письмі. Особливості діалектної вимови.

Склад. Перенесення слів з рядка в рядок.

Милозвучність української мови. Правила милозвучності (чергування *у/в, і/ї, з/із/зі*).

Особливості української графіки.

Орфоепічна, орфографічна, графічна помилки.

Орфоепічний, орфографічний словники. Словник наголосів. Орфоепічні та орфографічні норми.

Синтаксис. Пунктуація (загальні відомості)

Словосполучення. Головне й залежне слово у словосполученні.

Речення, його граматична основа (підмет і присудок). Речення з одним головним членом (загальне ознайомлення).

Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні).

Другорядні члени речення: додаток, означення, обставина.

Речення з однорідними членами, звертаннями, вставними словами.

Розділові знаки між підметом і присудком, при однорідних членах, звертаннях, вставних словах. Інтонація у зв'язку з пунктуацією.

Складне речення. Кома між частинами складного речення, з'єднаними безсполучниковим і сполучниковим зв'язком.

Пряма мова. Діалог. Розділові знаки в реченнях із прямою мовою, при діалозі.

Пунктуаційна помилка.

Будова слова. Орфографія

Значущі частини слова: основа (корінь, суфікс, префікс) і закінчення, їхні функції.

Спільнокореневі слова й форми слова. Лексичне та граматичне значення слів.

Написання префіксів *з-, зі-, с-, роз-, розі-, без-, пре-, при-, прі-*.

Правила написання букв *е, и, і* в суфіксах *-ечок-, -ечк-, -ичок-, -ичк-, -инн-(я), -ення-(я), -инн-(я), -ив-(о), -ев-(о)*.

Букви *е, о, и* в прикметникових суфіксах *-ев-(-св-), -ов-, -ин-, -ін-, -ичн-*. Синонімічні, антонімічні префікси й суфікси

Складні слова.

Словотворення. Орфографія

Формотворення (словозміна) та словотворення. Способи словотворення, зокрема морфологічні. Звукові зміни при формо- та словотворенні та їх відображення на письмі.

Явища багатозначності, омонімії, синонімії, антонімії в системі словотвірних засобів. Паронімія, спричинена різними засобами словотворення. Правопис префіксів, суфіксів. Основні виражальні засоби, засновані на лексичному значенні слів з увагою до префіксів і суфіксів.

Префіксальні й суфіксальні засоби формотворення (творення форм ступенів порівняння прикметників і прислівників; відносних і присвійних прикметників). Основні виражальні засоби

Правопис формотворчих часток *хай / нехай, би* та слів *більш, менш, найбільш, найменш*. Правопис слів різних частин мови з *не*. Основні виражальні засоби.

Неморфологічні способи словотвору. Перехід слів з однієї частини мови в іншу. Складні слова. Орфографічні норми щодо правопису слів разом, нарізно, з дефісом (за частинами мови).

Явище складених слів. Абревіація. Скорочення.

Власні й загальні назви. Правопис власних назв. Уживання лапок.

Мовні одиниці різних рівнів, їхні ознаки та функції (узагальнення). Вивчені мовні норми (узагальнення). Недоліки та помилки в змісті, будові та мовному оформленні усного й письмового повідомлення. Основні виражальні засоби фонетичного, лексичного та синтаксичного рівнів (узагальнення).

Іменник

Загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.

Рід іменників. Іменники спільного роду. Число іменників. Іменники, що мають форми тільки однини або тільки множини. Відмінки іменників. Кличний відмінок. Особливості написання іменників у кличному відмінку. Поділ іменників на відміни й групи. Відмінювання іменників I відміни. Відмінювання іменників II відміни. Особливості відмінювання іменників чоловічого роду в родовому відмінку. Букви *-а (-я), -у (-ю)* в закінченнях іменників чоловічого роду другої відміни. Відмінювання іменників III - IV відмін. Незмінювані іменники. Рід незмінюваних іменників. Відмінювання іменників, що мають форму лише множини. Написання й відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ, імен по батькові. *Не* з іменниками.

Прикметник

Загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.

Групи прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні. Перехід прикметників з однієї групи в іншу. Короткі форми прикметників. Ступені порівняння якісних прикметників, творення їх. Відмінювання прикметників. Прикметники твердої і м'якої груп.

Перехід прикметників в іменники. Творення прикметників (практично). Написання не з прикметниками. Написання -н- і -нн- у прикметниках.

Числівник

Загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.

Відмінювання числівників. Буква ь на кінці числівників і перед закінченням у непрямих відмінках. Нарізне написання складених числівників. Написання разом порядкових числівників з *-тисячний*. Узгодження числівників з іменниками. Вживання числівників на позначення дат і часу.

Займенник

Загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.

Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні; питальні й відносні; заперечні; означальні й неозначені (ознайомлення). Етикетні функції займенників ти і Ви. Відмінювання займенників усіх розрядів. Написання разом і з дефісом неозначених займенників. Правопис заперечних займенників. Написання займенників із прийменниками.

Українська мова

для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання

Рекомендації щодо скорочення програми для 7-9 класів

7 клас		42
Тема. Дієслово		
Дієслово: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Форми дієслова.	Читання мовчки тексту, визначення вжитих у ньому дієслів, з'ясування їхньої ролі в мовленні.	1
Доконаний і недоконаний види дієслова		1
Способи дієслів (дійсний, умовний, наказовий). Вживання одних форм замість інших	Стислий письмовий переказ розповідного тексту художнього стилю про виконання певних дій.	1
Творення дієслів умовного способу		1
Безособові дієслова.	Складання й розігрування діалогів з використанням безособових дієслів	1
Дієслова I і II дієвідміни. Букви е, и в особових закінченнях дієслів I і II дієвідмін		1
Чергування приголосних у дієсловах		1
Тема. Дієприкметник		
Дієприкметник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.		1

Дієприкметниковий зворот.	Складання й розігрування діалогів відповідно до ситуації, пов'язаної з характеристикою людей, з використанням дієприкметників.	1
Розділові знаки в реченнях з дієприкметниковими зворотами.		1
Активні й пасивні дієприкметники.		1
Творення, відмінювання і правопис активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу.	Письмовий твір-опис з використанням дієприкметників і дієприкметникових зворотів	1
Обмеженість уживання форм активних дієприкметників теперішнього часу в сучасній українській мові, способи заміни їх.		1
Правопис відмінкових закінчень дієприкметників.		1
Дієслівні форми на -но, -то.		1
-Н- у дієприкметниках та -нн- у прикметниках дієприкметникового походження.		1
Тема. Дієприслівник		
Дієприслівник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.	Аудіювання тексту, що містить дієприслівники	1
Вид і час дієприслівників. Дієприслівники недоконаного й доконаного виду, творення їх.		1

Дієприслівники недоконаного й доконаного виду, їх творення.		1
Дієприслівниковий зворот. Вживання дієприслівникових зворотів.		1
Розділові знаки при дієприслівниковому звороті.		1
Розділові знаки при одиничному дієприслівникові.		1
Редагування речень і текстів, у яких допущено помилки у вживанні дієприслівникових зворотів.		1
Тема. Прислівник		
Прислівник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.	Складання анотації на книжку з використанням прислівників.	1
Ступені порівняння прислівників		1
Творення й правопис прислівників. Букви -н- та -нн- у прислівниках.		1
И та І в кінці прислівників.		1
Правопис прислівників на -о, -е, утворених від прикметників і дієприкметників.		1
Написання прислівників через дефіс.		1
Написання прислівників нарізно і разом.		1
Тема. Службові частини мови		

Службові частини мови. Прийменник як службова частина мови, засіб зв'язку слів у словосполученні й реченні. Використання прийменників (синонімічні й антонімічні конструкції)		1
Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника. Види прийменників за будовою.		1
Написання похідних прийменників разом нарізно і через дефіс.		1
Сполучник як службова частина мови.		1
Використання сполучників у простому й складному реченні: сполучники сурядності й підрядності.		1
Синонімічні й антонімічні сполучники.		1
Частка як службова частина мови.		1
Написання не і ні з різними частинами мови		1
Написання часток -бо, -но, -то, -от, -таки.		1
Вигук як особлива частина мови. Дефіс у вигуках. Кома і знак оклику при вигуках.		1
	Усний твір розповідного характеру	1
	Текст, мікротема тексту, засоби зв'язку в тексті. Письмовий твір розповідного характеру про виконання автором улюбленої справи в художньому стилі.	1

8 клас		41
Тема. Вступ		
Мова – найважливіший засіб спілкування, пізнання і впливу.	Складання роздуму про важливість ґрунтового знання державної мови та майстерного володіння мовленням	1
Тема. Синтаксис. Пунктуація		
Словосполучення.	Вибірковий усний переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в художньому стилі.	1
Речення прості й складні, двоскладні й односкладні. Граматична помилка та умовне позначення її.	Конспект прочитаного науково-навчального тексту; тематичні виписки	1
Тема. Просте речення. Двоскладне речення		
Головні й другорядні члени речення. Підмет і присудок. Способи вираження підмета.	Складання й розігрування діалогу – обміну думками та враженнями від телепередач (матеріалів відеохостинга YouTube), присвячених вивченню та збереженню пам'яток історії та культури.	1
Способи вираження підмета.		1
Способи вираження присудка. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний).	Повідомлення на тему про мову (наприклад: дієслівний та іменний складений присудки), що вимагає зіставлення й узагальнення матеріалу в науковому стилі.	1
Узгодження головних членів речення.		1

Тире між підметом і присудком.		1
Речення поширені і непоширені		1
Порядок слів у реченні. Логічний наголос.		1
Означення, додаток і обставини як другорядні члени речення.		1
	Докладний письмовий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в публіцистичному стилі (за простим або складним планом) з використанням прикладок.	1
Прикладка як різновид означення.		1
Написання непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки.		1
Види обставин (за значенням), способи вираження їх.		1
Порівняльний зворот. Виділення порівняльних зворотів комами.	Усний твір-опис пам'ятки історії й культури за картиною в публіцистичному стилі (за простим або складним планом) з використанням порівняльних зворотів.	1
Тема. Односкладні прості речення. Неповні речення		
Односкладні прості речення з головним членом у формі присудка. Односкладне речення як частина складного речення.		1

Особливості односкладного безособового речення.		1
Односкладні прості речення з головним членом у формі підмета (називні).	Усний твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі (за складним планом) з використанням називних речень для позначення місця.	1
Повні й неповні речення. Тире в неповних реченнях.	Складання й розігрування діалогу – обміну думками та враженнями від телепередач (матеріалів відеохостинга YouTube), присвячених вивченню та збереженню пам'яток історії та культури.// Складання та розігрування діалогу-розпитування або домовляння (телефонної розмови) з використанням неповних речень та односкладних речень	1
Тема. Речення з однорідними членами		
Однорідні члени речення (зі сполучниковим, безсполучниковим, змішаним зв'язком).	Письмовий твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень або за картиною в художньому стилі (за складним планом) з використанням речень, ускладнених однорідними членами речення. Особливості будови опису пам'ятки історії й культури	1
Розділові знаки між однорідними членами речення.		1
Поширені і непоширені однорідні члени речення.		1

Речення з кількома рядами однорідних членів.		1
Однорідні й неоднорідні означення.		1
Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами.		1
Двокрапка й тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами.	Створення відгуку про розміщену в мережі Інтернет віртуальну екскурсію до музею або історичної місцевості (із використанням речень, ускладнених однорідними членами речення)	1
Тема. Речення зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями)		
Звертання непоширені й поширені. Риторичне звертання. Розділові знаки при звертанні.	Аудіювання аудіозаписів уривків з виступів відомих ораторів (у публіцистичному стилі), з літературних творів (у художньому стилі), з побутових розмов (у розмовному стилі), у яких ужито звертання. Формулювання висновків стосовно ролі звертань у мовленні, зокрема значення риторичних звертань.	1
Вставні слова (словосполучення, речення). Розділові знаки при вставних словах, словосполученнях		1
Групи вставних слів і словосполучень за значенням.		1
Розділові знаки при звертанні і вставних словах	Інтерв'ю в публіцистичному стилі.	1

Тема. Поняття про відокремлення		
Відокремлені означення.	Письмовий твір-опис пам'ятки історії й культури на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі (з використанням відокремлених означень та обставин).	1
Розділові знаки при відокремлених означеннях		1
Відокремлена прикладка.	Створення висловлення-роздуму з використанням відокремлених означень (зокрема відокремлених прикладок).	1
Розділові знаки при відокремленій прикладці		1
Відокремленні обставини.	Читання мовчки і вголос тексту художнього стилю, що містить речення, ускладнені відокремленими членами.	1
Розділові знаки при відокремлених обставинах		1
Відокремлені додатки.		1
Розділові знаки при відокремлених додатках.		1
Відокремлені уточнювальні члени речення.		1
Розділові знаки при уточнювальних членах речення.		1
9 клас		40
Тема. Вступ		
Розвиток української мови.	Обговорення дискусійних питань, пов'язаних з розвитком української мови	1

Тема. Повторення та узагальнення вивченого. Пунктуація		
Повторення й узагальнення вивченого про мовлення. Види мовленнєвої діяльності. Різновиди читання (ознайомлювальне, вивчальне, переглядове).	Читання мовчки текстів (уривків) різних стилів, типів і жанрів мовлення.	1
Граматична основа речення. Односкладне й двоскладне речення.	Складання висловлення з використанням двоскладних чи односкладних речень	1
Розділові знаки у простому ускладненому реченні.	Вибірковий усний переказ тексту художнього стилю	1
Тема. Синтаксис. Пунктуація. Пряма й непряма мова		
Пряма і непряма мова як засоби передачі чужої мови.	Складання тексту в художньому стилі з використанням речень із прямою мовою	1
Розділові знаки в реченнях з прямою мовою.		1
Заміна прямої мови непрямою.		1
Цитата як спосіб передачі чужої мови. Розділові знаки при цитатах.	Обговорення питання "Які вислови відомих українців варто було б розмістити на сучасних білбордах" з використанням у мовленні цитат	1
Діалог. Розділові знаки при діалозі.	Складання й розігрування діалогів-обговорень (прочитаної книжки, музичних новинок тощо) з різними співрозмовниками в офіційній і неофіційній ситуації	1

Тема. Складне речення. Складносурядне речення		
Складне речення, його ознаки. Складні речення без сполучників, із сурядним і підрядним зв'язком.		1
Складносурядне речення, його будова й засоби зв'язку між його частинами.		1
Смислові зв'язки між частинами складносурядного речення.	Стислий усний переказ тексту публіцистичного стилю	1
Кома між частинами складносурядного речення.		1
Крапка з комою між частинами складносурядного речення.		1
Тире між частинами складносурядного речення.	Написання есе із використанням складносурядних речень	1
	Редагування складносурядних речень, у яких допущено пунктуаційні помилки	1
Тема. Складнопідрядне речення		
Складнопідрядне речення, його будова й засоби зв'язку в ньому.		1
Підрядні сполучники й сполучні слова в складнопідрядних реченнях.		1

Основні види складнопідрядних речень.	Складання роздуму про необхідність підтримки людей з обмеженими фізичними можливостями та те, як їм можна й потрібно допомагати (з використанням складнопідрядних речень)	1
Складнопідрядні речення з підрядними означальними, з'ясувальними.		1
Складнопідрядні речення з обставинними підрядними частинами.	Усний твір-роздум у публіцистичному стилі мовлення на суспільну тему.	1
Складнопідрядне речення з кількома підрядними частинами.		1
Розділові знаки у складнопідрядному реченні.	Написання есе	1
Розділові знаки у складнопідрядному реченні з кількома підрядними частинами.		1
Тема. Безсполучникове складне речення		1
Безсполучникове складне речення.		1
Смислові відношення між частинами безсполучникового складного речення	Створення проєкту статті до Вікіпедії "Безсполучникове складне речення"	1
Кома в безсполучниковому складному реченні.		1
Крапка з комою в безсполучниковому складному реченні		1
Двокрапка в безсполучниковому складному реченні.	Діалог-обговорення актуальної теми з використанням безсполучникових складних речень	1
Тире в безсполучниковому складному реченні.		1

Тире в безсполучниковому складному реченні.		1
Розділові знаки у безсполучниковому складному реченні	Написання твору-роздуму на морально-етичну тему в публіцистичному стилі	1
Складне речення з різними видами зв'язку.	Обговорення дискусійного питання	1
Розділові знаки у складному реченні різними видами зв'язку (сурядного і підрядного).	Редагування складних речень з різними видами зв'язку	1
Розділові знаки у складному реченні з різними видами зв'язку (безсполучникового і сполучникового)	Вибірковий письмовий переказ тексту наукового стилю з використанням складних речень з різними видами зв'язку	1
Тема. Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності		1
Текст, його основні ознаки. Будова тексту.		1
Мікротема й абзац. Ключові слова в тексті й абзаці.	Тези прочитаних публіцистичної чи науково-пізнавальної статей	1
Види і засоби міжфразового зв'язку в тексті.		1

Українська мова
 для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання
Рекомендації щодо скорочення програми для 10-11 класів

10 клас		31
Тема. Вступ		
Лексикографія. Сучасні лексикографічні джерела: словники, довідники, довідкові медіаресурси. ПР: Текст, особливості радіального тексту, його ефективність та естетика.		1
Аргументи й докази, полемічні прийоми при обговоренні теми «Про важливість словників».	Діалог: складання діалогів переконувального характеру про важливість паперових/електронних словників	1
Тема. Нормативність мовних одиниць		
Нормативне й ненормативне мовлення. Типи мовних норм та місце серед них лексичних. Лексичне значення слова, однозначні й багатозначні слова. Тлумачний словник. Поняття лексичної помилки. Причини лексичних помилок. ПР: Доведіть або спростуйте думку про те, що нормативність – це основа культури мовлення.	Переказ взірцевого тексту мовлення, доповненого власною оцінкою його нормативності.	1

Групування слів за походженням (власне українські та запозичені). Культура вживання іншомовних слів. ПР Комунікативна ситуація. Мовленнєва подія, її компоненти; комунікативна мета.	Укладання словника небажаних запозичень. Робота з текстом словникової статті.	1
Слово й контекст. Групування слів за частотою вживання (активна й пасивна лексика)	Переказ текстів із зрідка вживаними словами	1
Слововживання: синоніми, антоніми, омоніми, пароніми.	Редагування речень з лексичними помилками.	1
Словесна поведінка на прикладі вживання запозичених/діалектних/застарілих/емоційних слів.	Написання вітальних текстів для різних адресатів	1
Нормативність вживання фразеологізмів у текстах різних стилів.		1
ПР. Естетика тексту. Написання тексту публіцистичного стилю, увиразненого фразеологізмами.	Написання статті до газети	1
Тема. Орфоепічна та орфографічна норми		
Орфоепічна та орфографічна норми. Орфоепічні та орфографічні помилки, пов'язані з вимовою та написанням Е, И, О в коренях, префіксах та суфіксах. Уплив наголосу на вимову. ПР. Переконувальна комунікативна мета на прикладі обговорення проблеми «Чи треба знати орфографічні правила, коли є застосунок «Орфографія»?»	Сприймання на слух чужого мовлення й аналіз його орфоепічної грамотності	1

Наголос. Функції наголосу. Причини й наслідки акцентуаційних помилок. Словники наголошування.	Читання тексту, насиченого словами, в яких можливий подвійний наголос, в яких часто трапляються помилки при наголошуванні	1
Орфоепічна й орфографічна норми (спрощення в групах приголосних, подвоєння)	Лінгвістичне коментування тексту наукового стилю	1
Особливості вимови та написання українських слів з апострофом та знаком м'якшення. Орфоепічний та орфографічний словник.	Робота зі словниковими статтями: читання, коментування, укладання	1
Орфоепічна й орфографічна норми: особливості вимови приголосних в іншомовних словах, що вимагають написання апострофа й знака м'якшення, И та І.	Читання тексту, насиченого запозиченими словами	1
ПР: Суцільне читання тексту з вибиранням слів з апострофом та знаком м'якшення в таблицю правил.	Таблиця як різновид тексту і частина тексту	1
Орфографічна норма: правопис складних слів.	Написання ділового листа з використанням складних слів	1
ПР: Особливості озвучування абревіатур під час виступу.	Читання вголос текстів з абревіатурами	1
Велика літера як засіб виокремлення власних назв та частин тексту.		1
ПР: Вияв шанобливого ставлення засобами графіки.	Написання конспекту статті	1
Тема. Морфологічна норма		

Морфологія як вчення про частини мови. Морфологічна норма й морфологічна помилка в текстах різних стилів.	Випереджувальне редагування текстів з морфологічними помилками	1
Рід іменника. Типові помилки при визначенні роду.		1
ПР: Побудова алгоритму визначення роду невідмінюваних іменників іншомовного походження (власні й загальні назви).	Виступ перед громадою про збереження довкілля з використанням слів, у яких є проблеми з визначенням роду	1
Визначення роду в абрєвіатурах. До проблеми вживання фемінітивів.	Написання оголошення про вакансію	1
Відмінювання іменників 1 та 2-ї відмін , типові порушення норми.		1
Відмінювання іменників 3 та 4 -ї відмін. Зміни в Правописі.	Усне висловлення про потребу змін у Правописі	1
Кличний відмінок в українській мові. Офіційні й приватні звертання до особи.		1
Особливості відмінювання іменників, які мають тільки множину.		1
ПР: укласти вільний конспект статті про особливості української антропонімії.		1
	Творення іменників-назв людей за етнічною належністю, місцем проживання. Українські форми антропонімів.	1
Творчий диктант		1

Передача іншомовних власних назв українською мовою	Ознайомлення з елементами транслітерації	1
11 клас		42
Тема. Вступ		
Мовна стійкість як ключова риса національномовної особистості. Поняття мовної стійкості. Джерела, що живлять мовну стійкість.		1
Тема. Практична риторика		
Засоби мовного вираження промови.		1
Метафора, метонімія, їхня роль у мовленні. Риторичні фігури (антитеза, градація, повторення, риторичне запитання, звернення, порівняння)		1
Тема. Морфологічна норма		
Прикметник. Відмінкові закінчення прикметників.		1
Вищий і найвищий ступені порівняння прикметників. Синонімічні способи вираження різного ступеня ознаки, використання прислівників дуже, вельми, занадто, мало, вкрай, зовсім, особливо, трохи, дещо, злегка та ін., уживання прикметникових суфіксів і префіксів зі значенням суб'єктивної оцінки (величезний, манюсінський, тонкуватий, завеликий, старенький, предобрий). Прислівник. Ступені порівняння.	Написання есе про свою заповітну мрію	1

Числівник. Складні випадки відмінювання числівників.		1
Складні випадки узгодження числівників з іменниками.		1
Дієслово, дієслівні форми.		1
Складні випадки словозміни дієслів дати, їсти, відповісти, бути та ін. Паралельні форми вираження наказового способу дієслів 1 та 2 особи множини	Складання плану на літні канікули з використанням дієслів майбутнього часу	1
Активні й пасивні дієприкметники	Редагування текстів з метою виправлення помилково вжитих активних та пасивних дієприкметників	1
Тема. Синтаксична норма		
Поняття синтаксичної норми. Синтаксична помилка.		1
Редагування тексту та речень.		1
Складні випадки синтаксичного узгодження. Складні випадки синтаксичного керування.		1
Уживання прийменників в і на з географічними назвами й просторовими іменниками. Словосполучення з прийменником по. Словосполучення з прийменниками в(у), при, за, із-за.		1
Уживання похідних сполучників.		1

Варіанти граматичного зв'язку підмета й присудка.		1
Пасивні конструкції з дієсловами на -ся. Синтаксичні конструкції з формою на -но, -то.		1
Порядок слів у реченні. Односкладні й неповні речення.		1
Прості ускладнені речення		1
Правила побудови складних речень. Логічні помилки в складних реченнях	Виконання проекту "Синтаксичні непорозуміння"	1
Тема. Пунктуаційна норма		
Пунктуаційна помилка. Тире між підметом і присудком у простому реченні		1
Розділові знаки у простих реченнях, ускладнених звертаннями. Розділові знаки у простих реченнях, ускладнених вставними словами і реченнями		1
Розділові знаки у простих реченнях, ускладнених однорідними членами речення		1
Розділові знаки у простих реченнях, ускладнених відокремленими означеннями. Розділові знаки у простих реченнях, ускладнених відокремленими прикладками		1
Розділові знаки у простих реченнях, ускладнених відокремленими обставинами		1
Кома в складному реченні		1

Крапка з комою у складному реченні		1
Двокрапка у складному реченні	Написання есе	1
Тире у складному реченні		1
Розділові знаки при прямій мові, цитатах, діалозі	Складання діалогу	1
Тема. Стилiстична норма		
Стилiстичнi особливостi слiв iншомовного походження.		1
Стилiстичне забарвлення лексики. Книжна й розмовна лексика. Оцiнна лексика. Стилiстична роль неологiзмiв i застарiлої лексики.		1
Стилiстичне забарвлення та виражальнi можливостi фразеологiзмiв.		1
Стилiстичнi особливостi засобiв словотвору.		1
Стилiстичнi особливостi частин мови.		1
Функцiональнi стилi сучасної української мови (повторення). Вимоги до вживання синтаксичних одиниць у рiзних стилях. Вимоги до вживання синтаксичних одиниць у рiзних стилях		1
Тема. Практична риторика		
Оцiнювальнi жанри (похвала, осуд, рецензiя, характеристика).		1

Написання рецензії на прочитану книгу сучасного письменника		1
Інформаційні жанри (представлення, пояснення, інструкція, повідомлення)		1
Діалогічні жанри (бесіда, телефонна розмова).		1
Діалогічні жанри (листування). Правила етикету електронного листування.		1
Написання текстів різних жанрів. Удосконалення підготовлених текстів.	Виголошування підготовлених текстів	1